

РЕЦЕНЗИЯ

от член на научното жури доц. д-р Марияна Христова Витанова,
Институт за български език „Проф. Любомир Андрейчин“, БАН,
на дисертационен труд за придобиване на образователната и научна степен
„доктор“,
в областта на висше образование 2. Хуманитарни науки,
професионално направление 2.1. Филология

Автор на дисертационния труд: Робертино Стоилов Стоилов

Тема на дисертационния труд: „Названия на атмосферни явления (дъга, вихрушка и ветрове) в българския език в митолингвистичен аспект“

Научен ръководител: доц. д-р Борислав Попов

Със заповед № 1488 от 11.07.2025 г. на ректора на Югозападния университет „Неофит Рилски“ съм определена за член на научно жури за осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд на тема „Названия на атмосферни явления (дъга, вихрушка и ветрове) в българския език в митолингвистичен аспект“ за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ по докторска програма „Български език“, област на висше образование 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.1. Филология. Автор на труда е Робертино Стоилов Стоилов, докторант в редовна форма на обучение към катедра „Български език“ при Филологическия факултет в ЮЗУ „Неофит Рилски“.

Дисертантът е представил в определения от закона срок пълен комплект документи, който изцяло отговаря на изискванията на Закона за развитие на академичния състав на Република България и Правилника за неговото приложение на ЮЗУ „Неофит Рилски“.

Биографични бележки за дисертанта

Робертино Стоилов Стоилов е роден на 12.05.1992 г. Завършил е магистратура в ЮЗУ „Неофит Рилски“, специалност „Балканистика“. Придобил е също така и професионална квалификация „Учител по български език и литература“. Р. Стоилов има опит като университетски хоноруван преподавател и седемгодишен преподавателски стаж в системата на средното образование. От 2020 г. до 2024 г. е докторант към катедра „Български език“ на Филологическия факултет в ЮЗУ „Неофит Рилски“ с научен ръководител доц. д-р Борислав Попов. През 2024 г. постъпва на работа като филолог-специалист в Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ при БАН в Секцията за етнолингвистика.

Характеристика на дисертационния труд

Дисертационният труд „Названия на атмосферни явления (дъга, вихрушка и ветрове) в българския език в митолингвистичен аспект“ е с обем от 345 стр. Структуриран е в четири части с увод и заключение. Приложени са списък на съкращенията и използваната библиография.

Разработката има интердисциплинарен характер, като съчетава както лингвистична информация, така и етнографски и фолклорни факти. Темата е разработена в различни езикови аспекти – лексикална семантика, лексикология, диалектология, етимология. Новост на изследването, и това е един от неговите най-значими приноси, е митолингвистичният аспект. Дисертантът си е поставил за цел да изследва съхранените в езика митологични представи, свързани със семантичната мотивация при номинацията на названията за дъгата, вихрушката и ветровете, като се опира на разработения от доц. Б. Попов теоретичен модел за общата митолингвистична структура. Изследвано е как тези названия функционират в българската митологична и лингвистична традиция, какво е тяхното отражение в народопсихологията на българина. Независимо, че за названията на дъгата, вихрушката и ветровете съществуват отделни публикации в езиковедската литература (повече за дъгата и

ветровете) дисертационният труд на Р. Стоилов е най-голямото цялостно изследване, което класифицира и анализира богат езиков материал за тези атмосферни явления в различни езикови аспекти. Събраният корпус включва около 1348 названия на дъгата, вихрушката и ветровете.

В увода (с. 5 – 17) е мотивиран изборът на темата. Представени са обектът и предметът на изследването. Целите на работата, както и задачите за тяхното постигане, са ясно формулирани и гарантират логичността и пълнотата на изложението. Изложени са основните методи, приложени в дисертацията – дескриптивен (описателен), ареален, структурен, сравнително-исторически, когнитивен, митолингвистичен метод и компонентен анализ. Подходите, използвани при анализа на събрания материал, са синхронен, диахронен, ономаσιологичен, системен и тематичен.

Направеният в уводната част критичен преглед на съществуващите лингвистични, етноложки и фолклорни трудове, потвърждава добрата подготовка на дисертанта, който е проучил достатъчно научна литература преди да пристъпи към анализа на избраната тема на дисертацията. Посочени са източниците, от които е ексцерпиран езиковият материал.

Първата част на дисертацията е озаглавена „Лексикалносемантичен механизъм на изследването. Митолингвистични модели“ (с. 18 – 42). Тук подробно са разгледани теоретичните основи, върху които се опира работата. Изложени са възгледите на български и чужди учени за връзката на езика с културата, за лексикалната системност в езика, за езиковата номинация. Направен е подробен и задълбочен анализ на връзката на лексикалната система на езика с етнокултурната среда, в която битува и се развива лексиката. Представени са накратко някои от съществуващите класификации за систематизиране на видовете думи. Като най-подходящи за целите на дисертацията са избрани три: семантичната класификация на А. Смирницки, концепцията за понятийно-семантични категории на М. Попова и моделът на тематични групи, разгърнат от Е. Тодорова и Т. Бояджиев.

Номинацията заема централно място в изследването. Чрез ономаσιологичния модел се изясняват номинационните признаци на ексцерпираните наименования, обозначаващи

атмосферните явления, регистрирани в българската езикова територия. В тази част на дисертационния труд е разгледана ономасиологичната структура на думата с оглед на анализиранияте атмосферни явления; вътрешната форма на думите, която е много съществена за прилагане моделите на митолингвистиката; езиковата мотивираност на названията, като мотивиращите признаци – явни или скрити, определят съответно и подхода при анализа – синхронен или диахронен; видовете езикова номинация при названията на изследваните атмосферни явления – първична (пряка) и вторична; заемаването на лексеми от други езици и тяхната адаптация и интеграция в приемащия български език.

В първата част на работата подробно е представено новото направление в езикознанието – митолингвистиката, чиито теоретични основи и методи са разработени в последните години в редица публикации на научния ръководител на дисертанта – доц. Б. Попов. Разгледани са двата модела, които описват как функционират структурните връзки между митологията и езика. Посочено е, че в дисертацията е използван главно вторият митолингвистичен модел (по-рядко първият), занимаващ се с връзката между митологично-религиозните вярвания и рационално-битовите представи и начина на реализация на тази връзка при номинацията на съответните названия за атмосферните явления.

Следващите три части на дисертационния труд имат сходна структура на изложение. Във всяка част е направена лексикалносемантична класификация и митолингвистичен анализ на названията на съответните атмосферни явления; разкрити са мотивационните модели, използвани за именуване им, разпределени на групи и подгрупи; посочен е произходът – старобългарски, чужди заемки (най-много от турски език, а също и от гръцки, италиански и др. езици); проследено е взаимодействието между народната култура и езика. Анализът обхваща значителен брой названия на атмосферни явления в българския език, като са включени и техните фонетични и словообразователни варианти, засвидетелствани в различни етапи от историческото развитие на езика. Посочено е географското разпространение, а където няма такова, само източникът на материала. Разгледаните лексеми за атмосферните явления са както еднолексемни названия – домашни думи и заемки, така и словосъчетания.

Във втората част („Названия на дъга в българския език – лексикалносемантична класификация и митолингвистичен анализ“, с. 43 – 81) са разгледани названията за дъгата

(153 названия). Обособени са 13 номинационни признака: ‘дъга’, ‘нещо за препасване’, ‘лък на бог’, ‘рог на бог’, ‘зеделски култури’, ‘латно’, ‘предсказваща’, ‘риза на баба’, ‘зора’, ‘цвят’, ‘окръжност’, ‘знаме’, ‘растение’.

Третата част е озаглавена „Названия на вихрушка в българския език – лексикалносемантична класификация и митоллингвистичен анализ“ (с. 82 – 105). Регистрираните 47 лексеми за вихрушка, които се употребяват в българския език, са групирани по номинационни признаци в девет групи: с вътрешна форма ‘вихрушка’, ‘самодива, юда’, ‘змей, ламя, хала’, ‘болест’, ‘горолом’, ‘три сестри’, ‘фъртуна’, ‘вещица’, ‘тайфун’. Тъй като различните източници на материал, които е използвал докторантът, дават различни дефиниции на лексемата *вихрушка*, може би било добре да се посочи и определението в тълковните речници на българския език.

Четвъртата част („Названия на ветрове в българския език – лексикалносемантична класификация и митоллингвистичен анализ“, с. 106 – 331) е най-обемна и е посветена на названията на ветровете. Анализирани са 1148 названия. Отделени са 21 номинационни признака на названията за ветровете: ‘населено място’, ‘местност’, ‘идващ (духаш) извън границите на България’, ‘идващ (духаш) откъм морето’, ‘идващ (духаш) откъм река’, ‘идващ (духаш) откъм планина, връх’, ‘тъмнина’, ‘горен’, ‘долен’, ‘небесни посоки’, ‘беда’, ‘благ’, ‘цвят’, ‘променящ атмосферните условия с идването (духането) си’, ‘идващ (духаш) по специфичен начин’, ‘издаващ характерен шум’, ‘духаш през част от денонощието’, ‘през годината’, ‘оказващ влияние върху животни’, ‘същност’, ‘функция’.

В заключението (с. 332 – 333) са направени изводи за направените в работата класификация и анализ на атмосферните явления дъга, вихрушка и ветрове. Разкрити са разликите в мотивите на езиковата номинация, отразяващи степента на митологизация при всяко едно от явленията. Посочено е, че степента на митологизация е в пряка зависимост от културната значимост и възприеманата мистичност на съответното атмосферно явление в представите на българите.

Приложеният списък на проучената литература показва добра библиографска осведоменост на докторанта за състоянието на проблема в българската и чуждата литература.

Авторефератът е написан по установените стандарти и отговаря на структурата и съдържанието на дисертационния труд. Научните приноси на изследването са отразени адекватно. Приложена е задължителната библиографска справка за публикациите на дисертанта по темата на дисертацията – 4 броя, една в съавторство с научния ръководител.

Препоръки

1. Да се отделят два списъка – на използваната в труда библиография и на източниците на материала. Списъкът на съкращенията всъщност е списък с източници на материал.

2. Митолингвистиката не е отделна наука, а направление в езикознанието (вж. стр. 5 в увода).

3. Стилистична бележка по отношение на увода в дисертацията и автореферата. Да не се използва бъдеще време при представяне на работата, срв. „Настоящото изследване ще се съсредоточи върху тази сложна взаимовръзка и ще проучва как названията на дъгата, вихрушката и ветровете функционират в българската митологична и лингвистична традиция... За целите на настоящото изследване ще приложим митолингвистичния анализ, опирайки се на теоретичния модел на Борислав Попов за общата митолингвистична структура“ и др., тъй като авторът представя вече завършено изследване, а не бъдещи намерения.

Заклучение

Дисертационният труд на Робертино Стоилов „Названия на атмосферни явления (дъга, вихрушка и ветрове) в българския език в митолингвистичен аспект“ отговаря на изискванията за дисертабилност и качество на научно изследване според действащите нормативни документи. Дисертационният труд се отличава с логическа последователност в изложението и ясна структурна оформеност. Оценявам положително свършената от дисертанта работа и смятам, че представеният за рецензиране дисертационен труд представлява несъмнен научен интерес. Успешно разрешените цели и задачи на

дисертацията и нейните приноси, събраният богат емпиричен материал, новаторският подход при анализа на избраната тема чрез използване методите на митоллингвистиката ми дават основание да направя заключението, че докторантът притежава необходимата подготовка и теоретични знания. Поради това убедено давам своята положителна оценка за труда и ще гласувам на Робертино Стоилов Стоилов да се присъди образователната и научната степен „доктор“.

25.08.2025 г.

Рецензент:

(доц. д-р Марияна Витанова)

REVIEW

by Associate Professor Mariana Hristova Vitanova, PhD,
Institute for the Bulgarian Language “Prof. Lyubomir Andreychin”, BAS,
of the dissertation submitted for the award of the educational and scientific degree
“Doctor”
in the field of higher education 2. Humanities,
professional field 2.1. Philology

Author of the dissertation: Robertino Stoilov Stoilov
Title of the dissertation: “Names of atmospheric phenomena (rainbow, whirlwind and winds) in
the Bulgarian language from a mytholinguistic perspective”
Supervisor: Associate Professor Borislav Popov, PhD

By Order No. 1488 of 11 July 2025 of South-West University “Neofit Rilski”, I was appointed a member of the scientific jury for the defense of the dissertation entitled “Names of atmospheric phenomena (rainbow, whirlwind and winds) in the Bulgarian language from a mytholinguistic perspective”, submitted for the award of the educational and scientific degree of “Doctor” in the doctoral programme “Bulgarian Language”, Area 2. Humanities, Field 2.1. Philology. The author is Robertino Stoilov Stoilov, a full-time doctoral student at the Department of Bulgarian Language, Faculty of Philology, South-West University “Neofit Rilski”.

The doctoral candidate submitted, within the statutory deadline, a complete set of documents that fully meets the requirements of the Bulgarian Law on the Development of the Academic Staff and the Regulations for its implementation at South-West University “Neofit Rilski”.

Biographical note on the doctoral candidate

Robertino Stoilov Stoilov was born on 12 May 1992. He holds a Master's degree in Balkan Studies from South-West University "Neofit Rilski" and a professional qualification as a teacher of Bulgarian language and literature. He has experience as a part-time university lecturer and seven years of teaching in secondary education. From 2020 to 2024 he was a doctoral student at the Department of Bulgarian Language, Faculty of Philology, SWU "Neofit Rilski", supervised by Assoc. Prof. Borislav Popov, PhD. In 2024 he joined the Institute for the Bulgarian Language "Prof. Lyubomir Andreychin", BAS, as a philologist-specialist in the Section of Ethnolinguistics.

Characteristics of the dissertation

The dissertation "Names of atmospheric phenomena (rainbow, whirlwind and winds) in the Bulgarian language from a mytholinguistic perspective" comprises 345 pages. It is structured in four parts, with an introduction and a conclusion. Lists of abbreviations and a bibliography are appended.

The work is interdisciplinary, combining linguistic analysis with ethnographic and folkloric evidence. The topic is developed from several linguistic angles – lexical-semantics, lexicology, dialectology and etymology. Its novelty and one of its most significant contributions, lies in the mytholinguistic perspective. The candidate sets out to investigate the mythological conceptions preserved in language that underlie the semantic motivation in the naming of the rainbow, whirlwind and winds, drawing on the theoretical model of the general mytholinguistic structure developed by Assoc. Prof. B. Popov. The study explores how these names function in Bulgarian mythological and linguistic tradition and what their reflection is in the Bulgarian folk worldview. Although individual publications on the rainbow, whirlwind and winds exist in the linguistic literature (more on the rainbow and winds), Stoilov's dissertation is the most comprehensive integrated study to date: it classifies and analyses a substantial corpus covering these atmospheric phenomena across multiple linguistic dimensions. The corpus comprises approximately 1348 names for the rainbow, whirlwind and winds.

In the introduction (pp. 5 – 17) the choice of topic is motivated; the object and subject of the study are presented. The aims and the tasks set to achieve them are clearly formulated and ensure a logical and complete treatment. The principal methods applied are the descriptive method,

the areal (geolinguistic) method, structural and comparative-historical methods, the cognitive and mytholinguistic methods and componential analysis. The approaches employed include synchronous, diachronic, onomasiological, systemic and thematic approaches.

The critical overview of existing linguistic, ethnological and folkloristic studies in the introduction confirms the candidate's solid preparation and thorough acquaintance with the state of the art. The sources from which the linguistic material has been excerpted are listed.

Part One, "Lexical-semantic mechanism of the study. Mytholinguistic models" (pp. 18 – 42), lays out in detail the theoretical foundations of the research. It presents the views of Bulgarian and foreign scholars on the relationship between language and culture, on lexical systemhood and on linguistic nomination. It offers a detailed and in-depth analysis of the relation between the lexical system and its ethnocultural environment. Several classification frameworks for systematizing word types are briefly reviewed. Three are selected as most appropriate for the aims of the dissertation: A. Smirnitsky's semantic classification; M. Popova's concept of conceptual-semantic categories; and the model of thematic groups developed by E. Todorova and T. Boyadzhiev.

Nomination occupies a central place in the study. Using an onomasiological model, the nominational features of the excerpted names designating atmospheric phenomena recorded in the Bulgarian linguistic territory are determined. This part examines the onomasiological structure of the word in view of the analysed phenomena; the inner form of the word – as essential for applying mytholinguistic models; the linguistic motivation of the names, where overt or covert motivating features determine the appropriate (synchronous or diachronic) analytic lens; the types of linguistic nomination – primary (direct) and secondary; and the borrowing of lexemes from other languages together with their adaptation and integration in Bulgarian.

The first part also presents in detail the new direction within linguistics – mytholinguistics – whose theoretical foundations and methods have been developed in recent years in a series of publications by the candidate's supervisor, Assoc. Prof. B. Popov. The two models describing how structural links between mythology and language function are outlined. It is noted that the dissertation primarily employs the second mytholinguistic model (and less frequently the first), which addresses the relation between mythological-religious beliefs and rational-everyday representations and the way this relation is realized in the nomination of the respective atmospheric phenomena.

The following three parts are parallel in structure. Each provides a lexical-semantic classification and mytholinguistic analysis of the names for the respective atmospheric phenomenon; elucidates the motivational models underlying the naming, grouped into features and subfeatures; indicates origin – Old Bulgarian and loanwords (predominantly from Turkish, but also from Greek, Italian and other languages); and traces the interaction between folk culture and language. The analysis covers a large number of names, including their phonetic and word-formation variants, attested at various stages of the language's historical development. Geographic distribution is provided where available; otherwise, the source is indicated. The names include both simplex lexemes (native and borrowed) and multi-word expressions.

Part Two, “Names for the rainbow in the Bulgarian language – lexical-semantic classification and mytholinguistic analysis” (pp. 43–81), examines 153 names and distinguishes 13 nominational features: ‘rainbow’, ‘something for girding (belt)’, ‘god’s bow’, ‘god’s horn’, ‘crops’, ‘cloth’, ‘foretelling’, ‘grandmother’s shirt’, ‘dawn’, ‘colour’, ‘circle’, ‘flag’ and ‘plant’.

Part Three, “Names for the whirlwind in the Bulgarian language – lexical-semantic classification and mytholinguistic analysis” (pp. 82 – 105), registers 47 lexemes for ‘whirlwind’, grouped under nine nominational features: with inner form ‘whirlwind’; ‘samodiva, yuda’; ‘dragon (zmey), lamya, hala’; ‘disease’; ‘gorolom’; ‘three sisters’; ‘fartuna’; ‘witch’; ‘typhoon’. Given that different source works define *vihrushka* ‘whirlwind’ somewhat differently, it might be useful to add the definition found in standard Bulgarian explanatory dictionaries.

Part Four (“Names for the winds in the Bulgarian language – lexical-semantic classification and mytholinguistic analysis”, pp. 106 – 331) is the most substantial and focuses on names for winds. A total of 1148 names are analysed. Twenty-one nominational features are distinguished: ‘settlement’, ‘locality’, ‘blowing from outside Bulgaria’, ‘blowing from the sea’, ‘blowing from a river’, ‘blowing from a mountain/peak’, ‘darkness’, ‘upper’, ‘lower’, ‘cardinal/intercardinal directions’, ‘calamity’, ‘mild/beneficial’, ‘colour’, ‘changing weather upon arrival’, ‘blowing in a specific manner’, ‘emitting a characteristic noise’, ‘blowing during part of the day’, ‘blowing during the year’, ‘affecting animals’, ‘essence’ and ‘function’.

In the conclusion (pp. 332 – 333) the results of the classification and analysis of the rainbow, whirlwind and winds are summarized. The differences in the motives of linguistic nomination are highlighted, reflecting the degree of mythologization for each phenomenon. It is

noted that the degree of mythologization is directly dependent on the cultural salience and perceived mystique of the respective atmospheric phenomenon in Bulgarian traditional conceptions.

The bibliography demonstrates the candidate's good command of the relevant literature in Bulgarian and other languages.

The Author's Abstract has been prepared in accordance with established standards and accurately reflects the structure, content and contributions of the dissertation. The research contributions are appropriately stated. The dissertation has been validated by four publications (one co-authored with the supervisor).

Recommendations

1. Separate two lists: (a) works cited (bibliography) and (b) sources of the excerpted material. The current "list of abbreviations" is in effect a list of sources.

2. Mytholinguistics should be described as a *direction within linguistics*, not as a standalone discipline (see p. 5 of the Introduction).

3. Stylistic note regarding the introduction (and the Author's Abstract): avoid future tense when presenting an already completed study (e.g. "The present study will focus...", "We will apply the mytholinguistic analysis...") and use the appropriate present-perfect/past forms instead.

Conclusion

The dissertation "Names of atmospheric phenomena (rainbow, whirlwind and winds) in the Bulgarian language from a mytholinguistic perspective" by Robertino Stoilov meets the requirements for scholarly quality and defendability under the applicable regulations. It is characterized by logical coherence and clear structural organization. I positively assess the work presented for review and consider it to be of indisputable scholarly interest. The successfully accomplished aims and tasks, the substantial empirical corpus and the innovative analytical approach through the methods of mytholinguistics demonstrate that the doctoral candidate

possesses the requisite preparation and theoretical expertise. I therefore confidently give my positive assessment and will vote that Robertino Stoilov Stoilov be awarded the educational and scientific degree of “Doctor”.

Reviewer:

25 August 2025

(Assoc. Prof. Mariana Hristova Vitanova, PhD)